

Monitor bouwketen

Voorjaar 2018

Economisch Instituut
voor de Bouw

Het auteursrecht voor de inhoud berust geheel bij de Stichting Economisch Instituut voor de Bouw. Overnemen van de inhoud (of delen daarvan) is uitsluitend toegestaan met schriftelijke toestemming van het EIB. Het is geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in artikelen en dergelijke, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld.

Juni 2018

Monitor bouwketen

Voorjaar 2018

Nylas Visser

Inhoudsopgave	
Conclusies op hoofdlijnen	5
1 Bouwketen	9
2 Architectenbureaus	16
3 Ingenieursbureaus	17
4 Bouwbedrijven	18
5 Installatiebedrijven	19
Bijlage A De opbouw van de monitor	20

Conclusies op hoofdlijnen

Deze monitor beschrijft de recente conjuncturele ontwikkelingen in de bouwketen. De bouwketen is daarbij in de vier schakels verdeeld: architectenbureaus, ingenieursbureaus, bouwbedrijven en installatiebedrijven. In de totale bouwsector was in het afgelopen half jaar opnieuw sprake van een stevige productiegroei. De conjunctuurindicatoren wijzen voor de komende periode op een productie- en banengroei bij alle schakels in de bouwketen. In deze meting zijn de orderportefeuilles voor alle schakels in de bouwketen gestegen. Bij de hoge productiegroei neemt de werkvoorraad dus nog steeds toe. Hierdoor is de gemiddelde werkvoorraad ten opzichte van een half jaar geleden met meer dan een maand gestegen tot 8,5 maanden.

In de gehele bouwketen verwachten de bedrijven per saldo een groei van zowel de omzet als het personeelsbestand. De werkgelegenheidsverwachtingen van de bedrijven in de bouwketen zijn inmiddels voor het zevende opeenvolgende half jaar per saldo positief en zijn nu ook zichtbaar in de feitelijke werkgelegenheid en de openstaande vacatures.

Recente economische ontwikkelingen

Het Nederlandse bruto binnenlands product (bbp) is in het eerste kwartaal van 2018 met 2,8%¹ gegroeid ten opzichte van hetzelfde kwartaal in 2017. De investeringen in vaste activa en consumptie droegen bij aan deze groei.

De bouwproductie is in 2017 met 5½% gestegen ten opzichte van 2016. Daarbij was de groei van de woningbouw met 8½% opnieuw het krachtigst. Ook de utiliteitsbouw en de gww laten een - iets bescheidener - productiegroei zien. Ook de omzet groeide in het eerste kwartaal van 2018 opnieuw hard; de waarde van de omzet in de burgerlijke en utiliteitsbouw lag 8,1% hoger dan in dezelfde periode een jaar eerder. Ook de omzet van de grond-, water- en wegenbouw noteerde een waardestijging van ongeveer 2,7%. De toegevoegde waarde van de bouw groeide in het eerste kwartaal van 2018 met 6,1% ten opzichte van hetzelfde kwartaal een jaar eerder en was hiermee opnieuw de sterkst groeiende sector binnen de Nederlandse economie. Over de laatste 12 maanden gemeten lag het aantal faillissementen 22% lager dan in het jaar ervoor.

Ook de werkgelegenheid binnen de bouw neemt toe en de bedrijven zijn steeds meer op zoek naar vaste werknemers. Het aantal werknemers is ten opzichte van hetzelfde kwartaal vorig jaar met 3% gegroeid. Het aantal nieuwe vacatures is in het eerste kwartaal uitgekomen op 13.000. De vacaturegraad is in het eerste kwartaal van 2018 ten opzichte van dezelfde periode in 2017 gestegen van 32 naar 50 vacatures per duizend banen. Het aantal verleende bouwvergunningen voor nieuwbouwwoningen is in het eerste kwartaal uitgekomen op 16.674 vergunde woningen, 120 minder vergeleken met dezelfde periode vorig jaar.

Conjunctuur bouwketen

Per saldo verwacht bijna de helft van de bedrijven in de bouwketen in de komende drie maanden een toename van de omzet. Het aandeel bedrijven dat van een omzetsdaling uitgaat is ten opzichte van de vorige meting kleiner geworden en ligt op ongeveer 8%. De orderportefeuille en de verwachtingen omtrent omzet en personeel zijn bij de installatiebedrijven het hardst van alle schakels gestegen. De werkvoorraad is hier met twee maanden gestegen ten opzichte van een half jaar geleden.

¹ In het eerste kwartaal van 2018 waren er minder werkdagen dan normaal. Als hiervoor wordt gecorrigeerd, bedraagt de groei zelfs 3%.

Per saldo verwachten de bedrijven in alle schakels van de bouwketen een toename van het personeelsbestand. Bij de installatiebedrijven verwacht het grootste aandeel een toename; ruim zes op de tien bedrijven verwacht in de nabije toekomst personeel aan te trekken. Ten opzichte van een half jaar geleden is het aandeel van bedrijven in de bouwketen dat een krimp van het personeelsbestand verwacht, licht afgenomen tot gemiddeld 3% van de bedrijven. Het aandeel van de bedrijven dat een toename verwacht is met zes procentpunt toegenomen. Het saldo van verwachtingen is hiermee opnieuw positief en hoger.

In de totale bouwketen stijgt de werkvoorraad met 1,1 maanden naar 8,5 maanden. Deze stijging wordt veroorzaakt door een sterke stijging van 2 maanden van de orderportefeuille bij de installatiebedrijven. De sterk oplopende productiegroei leidt tot oplopende schaarste aan arbeid en materieel en hierdoor wordt veel werk naar later verschoven. De hierdoor ontstane vertragingen dragen voor een belangrijk deel bij aan de oplopende werkvoorraden. De overige schakels laten stijgingen van 0,2 tot 0,8 maand zien.

Alle schakels binnen de bouwketen laten in het afgelopen jaar een omzetstijging zien. De omzet van de ingenieurbureaus ligt boven het niveau van 2008, terwijl de bouwbedrijven en installatiebedrijven rond het niveau van 2008 liggen. Vanaf 2015 is er over de gehele breedte sprake van omzetherstel.

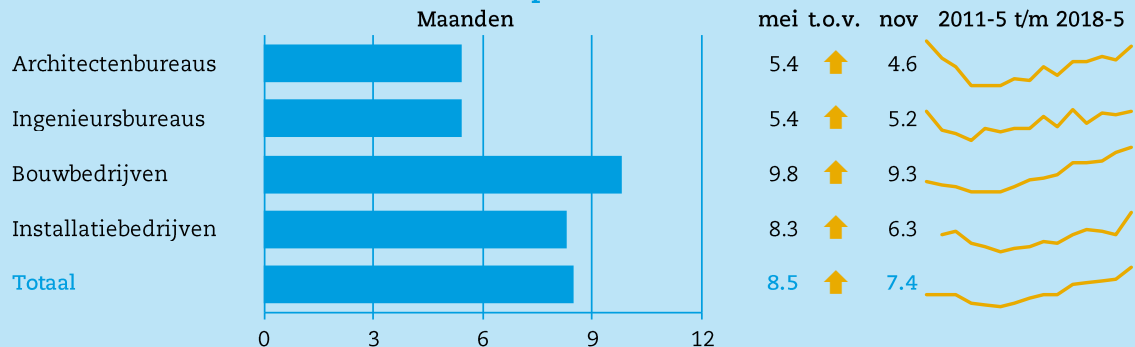
Stand van de conjunctuur per schakel in de bouwketen

Hieronder volgen voor iedere schakel de belangrijkste conclusies, waarbij de resultaten worden vergeleken met de uitkomsten van een half jaar geleden.

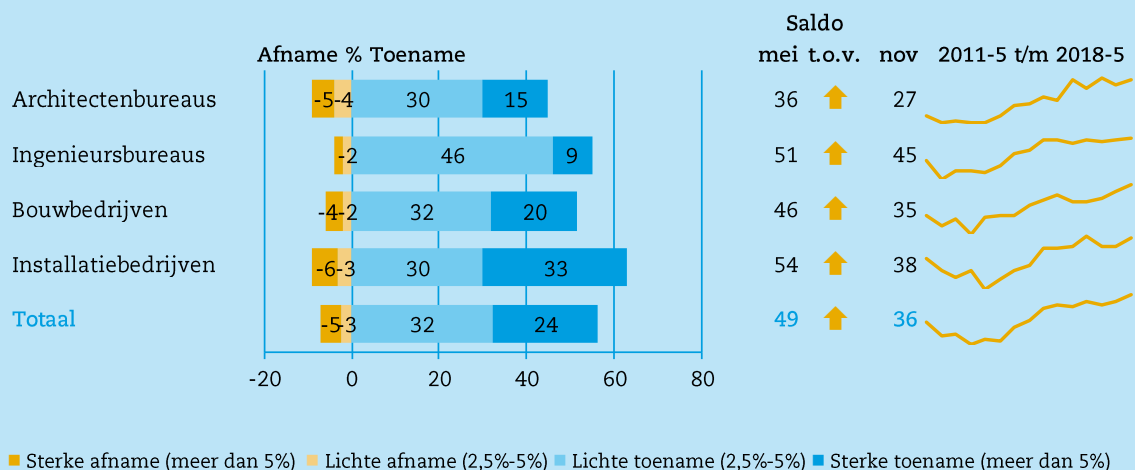
- **Architectenbureaus** – De gemiddelde orderportefeuille van nieuwe opdrachten voor architectenbureaus ligt in mei op 5,4 maanden, een stijging van 0,8 maand. Het aandeel van architectenbureaus dat uitgaat van een omzetsdaling is gedaald, terwijl het aandeel dat een omzettoename verwacht is toegenomen. Per saldo verwachten de architectenbureaus een toename van de omzet. Wel zijn architecten iets terughoudender met het aannemen van nieuw personeel. Waar een half jaar geleden bijna vier op de tien ondervraagden verwachtte personeel aan te nemen, ligt dit nu op een kwart.
- **Ingenieurbureaus** – Bij de ingenieurbureaus steeg de orderportefeuille ten opzichte van de vorige meting met 0,2 maand tot 5,4 maanden. De verwachtingen voor de omzet zijn zeer positief, waarbij per saldo ruim vijf op de tien bureaus een toename verwacht. Ook verwacht per saldo ruim een derde van de bureaus meer personeel te zullen aantrekken.
- **Bouwbedrijven** – De werkvoorraad ligt met 9,8 maanden werk een halve maand hoger dan een half jaar geleden. Meer dan de helft van de bedrijven verwacht een toename van de omzet, terwijl ongeveer een op de twintig bedrijven een afname verwacht. Het saldo van de verwachtingen voor de omzet ligt hiermee ten opzichte van de vorige meting 11 procentpunt hoger. Ook verwachten per saldo meer bouwbedrijven meer personeel aan te trekken. Ruim vier op de vijf bedrijven gaat voor de komende periode uit van het aantrekken van de prijzen.
- **Installatiebedrijven** – De werkvoorraad bij de installateurs ligt twee maanden hoger dan bij de vorige meting en is uitgekomen op 8,3 maanden. Ook de saldi van de omzetverwachting en de werkgelegenheidsverwachting zijn ten opzichte van november 2017 zeer sterk gestegen. Per saldo verwacht bijna 55% van de bedrijven meer personeel aan te trekken, bijna drie op de vijf ondernemers verwacht een hogere omzet. Ongeveer vier op de vijf installatiebedrijven verwacht een verbetering van het resultaat.

Dashboard conjunctuur bouwketen

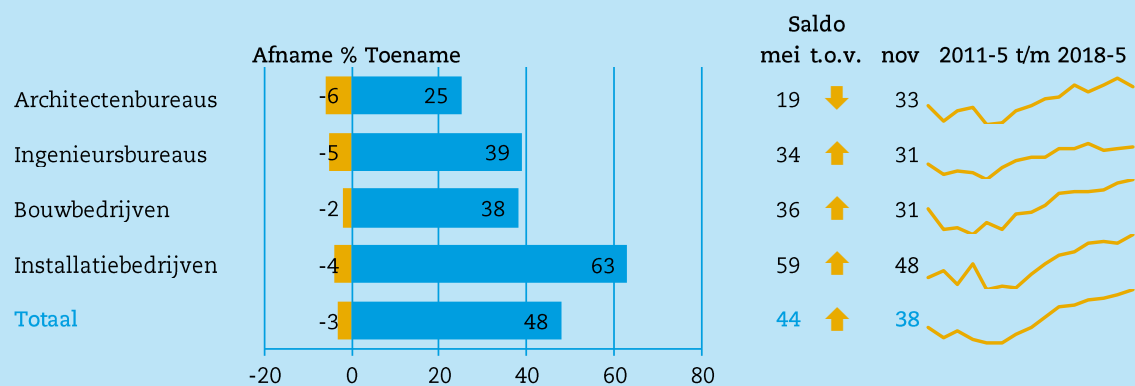
Orderportefeuille

Verwachting van bedrijven over de omzet 2^e kwartaal

Verwachting van bedrijven over het personeelsbestand 2^e kwartaal

Bron: EIB, UNETO-VNI/MC, Panteia/NLingenieurs, Panteia/BNA

1 Bouwketen

Deze paragraaf beschrijft de conjunctuur in de bouwketen. Het eerste deel geeft een beeld van de recente ontwikkelingen van de toegevoegde waarde, faillissementen, werkgelegenheid en werkloosheid. Vervolgens komen de huidige orderportefeuilles in de bouwketen aan bod. Tot slot worden de ontwikkelingen beschreven die ondernemingen in de bouwketen verwachten ten aanzien van hun omzet en personeelsbestand.

1.1 Recente ontwikkelingen

Economische groei

In het eerste kwartaal van 2018 is de Nederlandse economie met 2,8% gegroeid ten opzichte van hetzelfde kwartaal in 2017². Gecorrigeerd voor seizoensinvloeden was het bruto binnenlands product in het eerste kwartaal 0,5% groter dan in het kwartaal ervoor (zie dashboard recente ontwikkelingen). Investerings- en consumptie droegen bij aan deze groei. Sectoren met een positieve invloed waren onder andere de bouwnijverheid en zakelijke dienstverlening. De landbouw, de delfstoffenwinning en de financiële dienstverlening hadden een negatieve invloed. De toegevoegde waarde³ van de bouwnijverheid was in het eerste kwartaal van 2018 6,1% hoger dan in hetzelfde kwartaal vorig jaar. De bouwnijverheid toonde van alle bedrijfstakken in het eerste kwartaal de sterkste groei. De investeringen in woningen zijn in het eerste kwartaal met 10% gestegen ten opzichte van vorig jaar.

In 2017 groeide de bouwproductie met ongeveer 5½%. De woningbouw realiseerde in 2017 een groei van 8½% en was hiermee opnieuw de motor achter de groei. De utiliteitsbouw en de grond-, water- en wegenbouw groeiden met een bescheidener tempo van respectievelijk 4% en 1½%. Voor 2018 wordt een productiegroei voorzien van 4½%. De investeringen in de gww lieten in het vierde kwartaal van 2017 een stijging zien van 2,7%.

Faillissementen

Sinds het tweede kwartaal van 2013 daalt het aantal faillissementen in de bouwnijverheid gestaag. Ook in het eerste deel van dit jaar blijft het maandelijks aantal faillissementen op een historisch laag niveau. In het eerste kwartaal zijn er 108 faillissementen uitgesproken. De meeste faillissementen lagen bij de gespecialiseerde bouwbedrijven en algemene b&u-bouwbedrijven. Over de laatste 12 maanden gemeten lag het aantal faillissementen 22% lager dan in het jaar ervoor. In het eerste kwartaal van 2018 werden anderhalf keer zoveel bouwbedrijven opgericht als dat er werden opgeheven. Wel lag het aantal opgeheven bouwbedrijven ruim hoger dan het kwartaal ervoor.

² In het eerste kwartaal van 2018 waren er minder werkdagen dan normaal. Als hiervoor wordt gecorrigeerd, bedraagt de groei zelfs 3%.

³ De toegevoegde waarde wordt gedefinieerd als het totaal van lonen, salarissen, afschrijvingskosten, rentekosten en resultaat voor belasting (omzet minus ingekochte goederen en diensten).

Werkgelegenheid

In het eerste kwartaal van 2018 is het aantal werknemers in de bouw opnieuw gestegen. In deze periode werkten er volgens het CBS ongeveer 307 duizend werknemers in de bouw. Dit zijn er, gecorrigeerd voor seizoensinvloeden, ongeveer 5.000 meer dan een half jaar geleden. Het aantal zelfstandigen komt in het eerste kwartaal uit op 172 duizend, 2.000 minder ten opzichte van een half jaar geleden.

Het aantal openstaande vacatures in de bouw is in het eerste kwartaal van 2018 opnieuw gestegen. In totaal stonden er 15.600 vacatures open, een stijging van ruim 60% ten opzichte van de 9.600 openstaande vacatures een jaar geleden. Het aantal nieuwe vacatures is in het eerste kwartaal uitgekomen op 13.000. De vacature-indicator voor de bouw van het CBS, die verschillende verwachtingen over werkgelegenheid van ondernemers combineert, was aan het eind van het eerste kwartaal ruim positief, wat betekent dat het aantal vacatures in de bouw de komende maanden naar verwachting verder zal toenemen.

Werkloosheid

Volgens cijfers van het UWV is het aantal personen met een WW-uitkering in de uitvoerende bouw in april 2018 ten opzichte van november 2017 met 117 afgenomen tot 4.495 personen. Ten opzichte van april 2017 lag het aantal personen met een WW-uitkering ook lager (7.805). De totale Nederlandse werkloosheid bedroeg volgens seizoensgecorrigeerde cijfers van het CBS in april 2018 355.000 personen (3,9% van de beroepsbevolking). Bij de vorige meting bedroeg de werkloze beroepsbevolking nog 397.000 personen.

Ontwikkelingen omzet

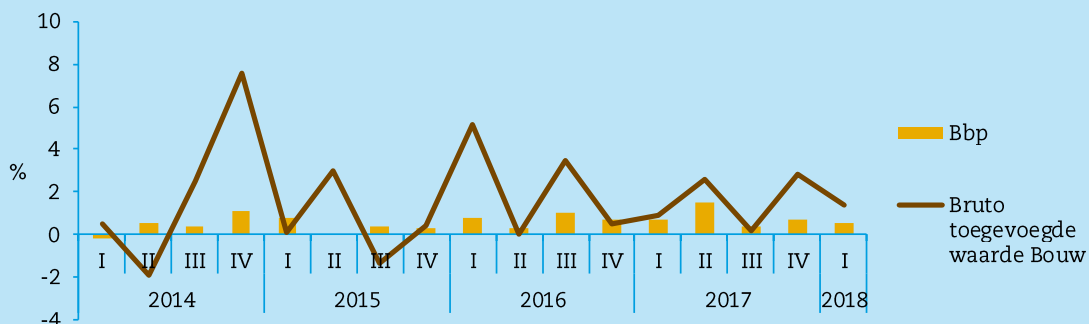
In figuur 1.1 wordt de seizoensgecorrigeerde ontwikkeling van de omzetwaarde van de afzonderlijke schakels binnen de bouwketen gedurende de periode 2008 tot en met het eerste kwartaal van 2018 in beeld gebracht. Na het uitbreken van de crisis in de zomer van 2008 nam de omzet in de gehele bouwketen af. Na het bereiken van het dieptepunt eind 2012 liggen alle schakels op een pad richting herstel van de omzet. In het afgelopen jaar laten de meeste schakels nog steeds een herstel van de omzetontwikkeling zien

De ingenieurbureaus en de installatiebedrijven liggen boven het niveau van 2008, de bouwbedrijven liggen er tegenaan. Houden we rekening met inflatie, dan is het productievolume van de ingenieurbureaus in het derde kwartaal van 2017 nog altijd lager dan het niveau van voor de crisis. Het moment dat het productievolume reëel hoger ligt, komt echter dichterbij. Ondanks de positieve lijn bij de architecten, ligt de omzet nog steeds ruim 35% onder het niveau van 2008.

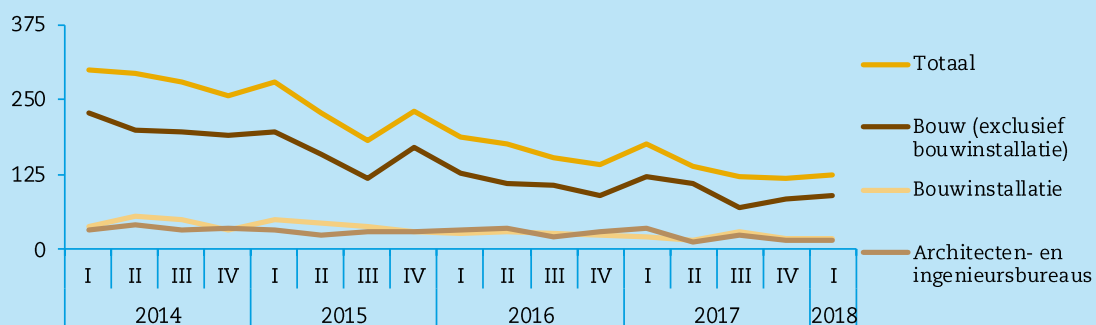
Dashboard recente ontwikkelingen

Economische groei

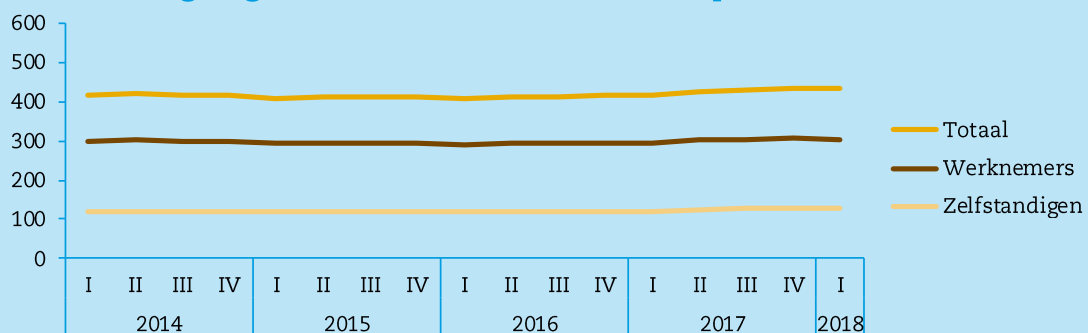
Volumeontwikkeling bbp en toegevoegde waarde in de bouw, kwartaal op kwartaal mutaties in procenten

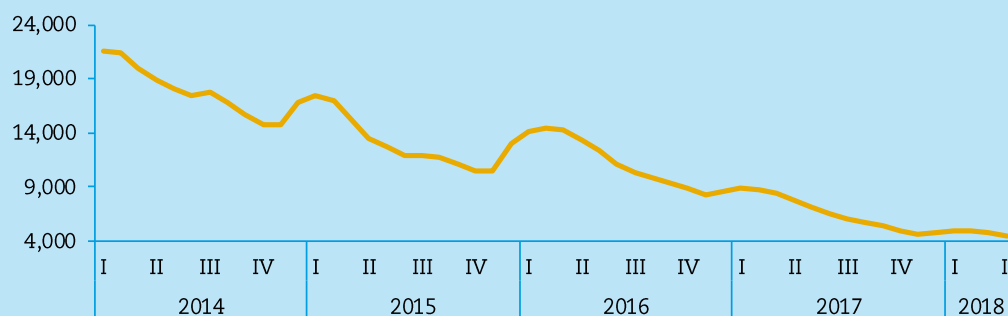
Faillissementen in de bouwketen

Werkgelegenheid in de bouwsector, in personen x 1.000

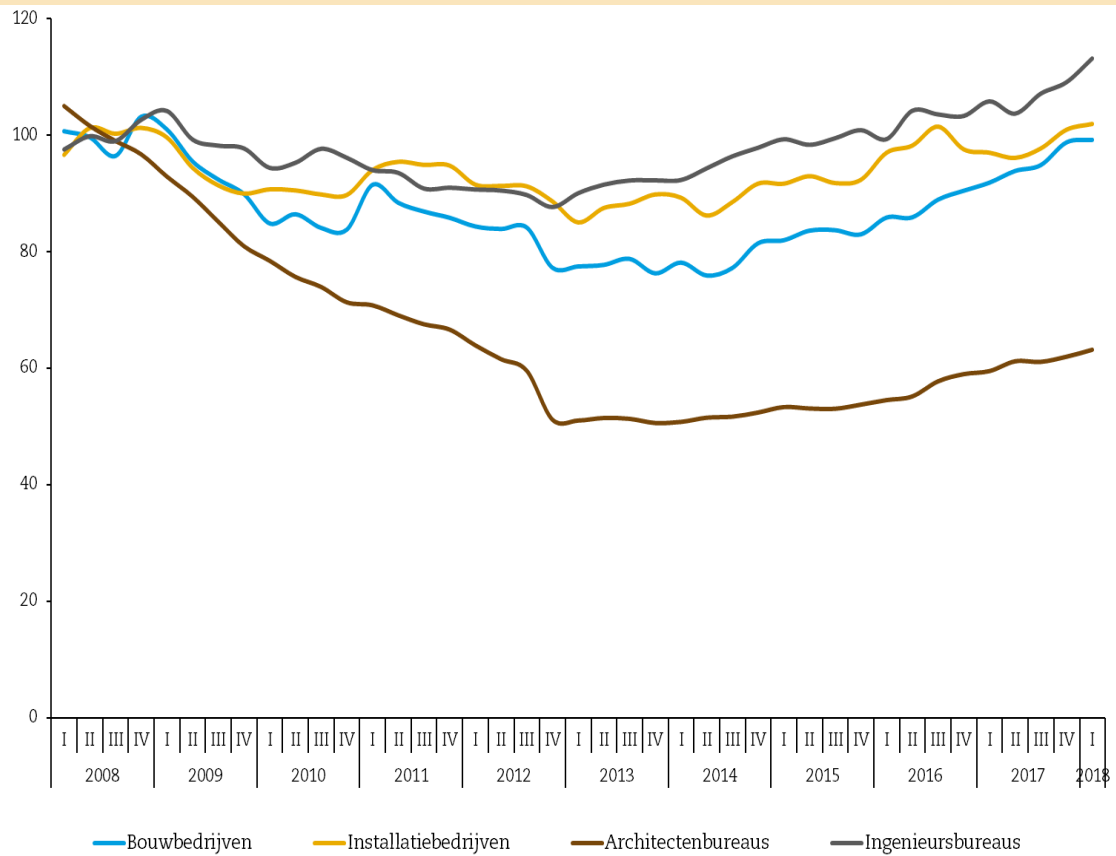

Aantal personen met een WW-uitkering in de uitvoerende bouw

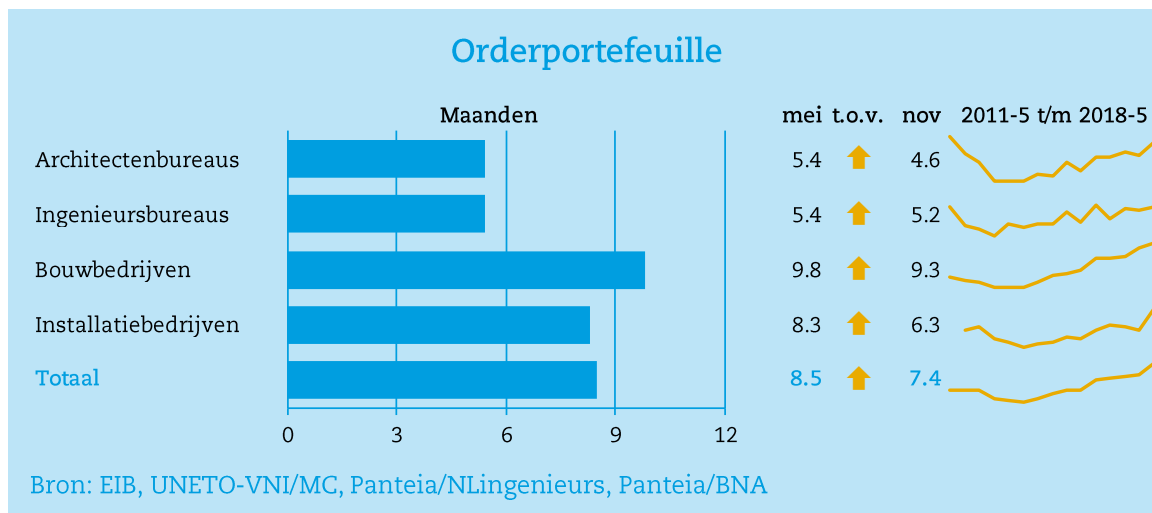
Bron: CBS, UWV

Figuur 1 **Ontwikkeling (seizoensgecorrigeerde) omzet per schakel binnen de bouwketen, 2008-2017, 2008=100, lopende prijzen**

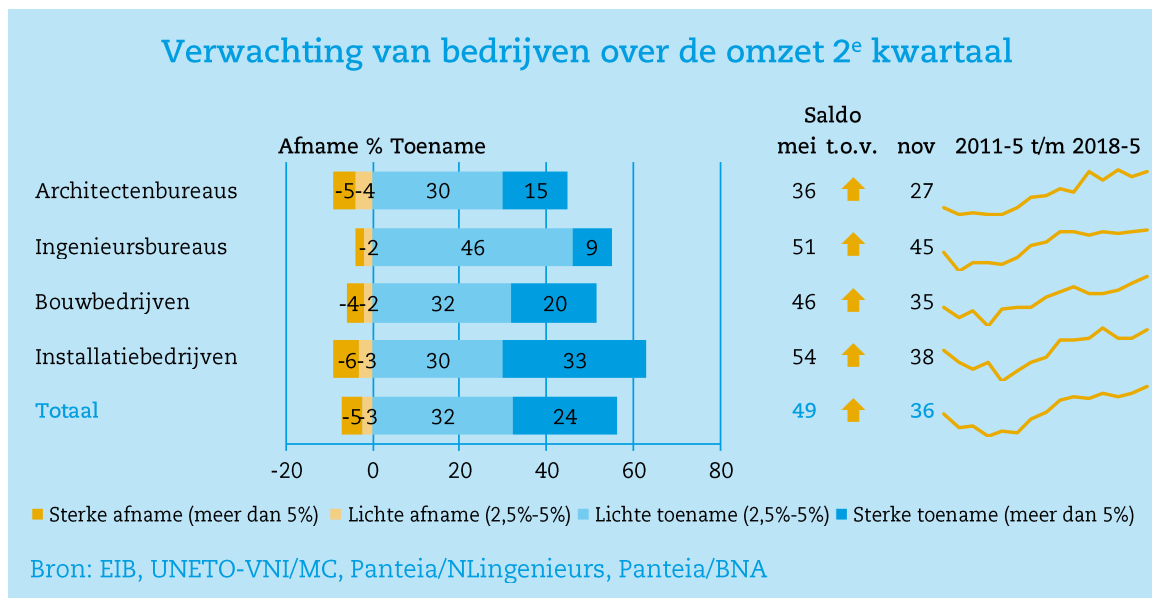

Bron: CBS, EIB

1.2 Conjunctuur bouwketen

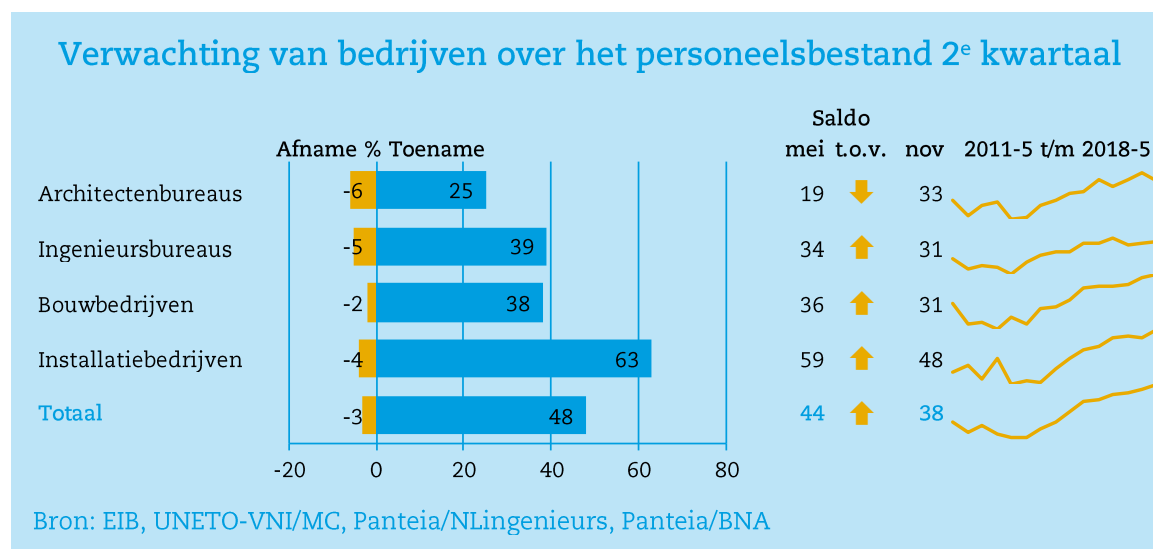

De orderportefeuille is over de gehele bouwketen ten opzichte van de najaarsmeting van 2017 met 1,1 maand fors toegenomen en komt uit op 8,5 maanden. Bij de installatiebedrijven is de werkvoorraad ten opzichte van de vorige meting met 2 maanden uitzonderlijk hard gestegen, en komt uit op 8,3 maanden werk. De grote stijging lijkt deels een correctie op de dip in de werkvoorraad bij de vorige meting. Bij de bouwbedrijven is de orderportefeuille met een halve maand gestegen naar 9,8 maanden, het hoogste niveau sinds het begin van deze monitor. De werkvoorraden van de architecten- en ingenieursbureaus stegen beide naar 5,4 maanden werk, een stijging van respectievelijk 0,2 en 0,8 maand werk.

Het aandeel bedrijven dat een omzetzaling verwacht was over het geheel al laag en is ten opzichte van de vorige meting verder gedaald. Het aandeel dat een omzetstijging verwacht is vergeleken met de najaarsmeting van 2017 met 10 procentpunt toegenomen. Deze toename is vooral ten koste gegaan van het aandeel dat een onveranderde omzet verwacht. De omzetverwachting is hiermee per saldo 13 procentpunt hoger dan een half jaar geleden.

De omzetverwachting bij de installatiebedrijven laat per saldo de grootste stijging zien, met ongeveer 16 procentpunt tot 54%. Deze stijging wordt grotendeels veroorzaakt door een stijging van het aantal bedrijven dat een groei verwacht. Ruim 60% van de installatiebedrijven verwacht de komende maanden een lichte of sterke stijging van de omzet. De omzetverwachting van de architectenbureaus en de bouwbedrijven laten per saldo met respectievelijk 9 en 11 procentpunt ook een sterke stijging zien. Bij de ingenieursbureaus verwacht per saldo ruim de helft van de respondenten een omzetstijging.

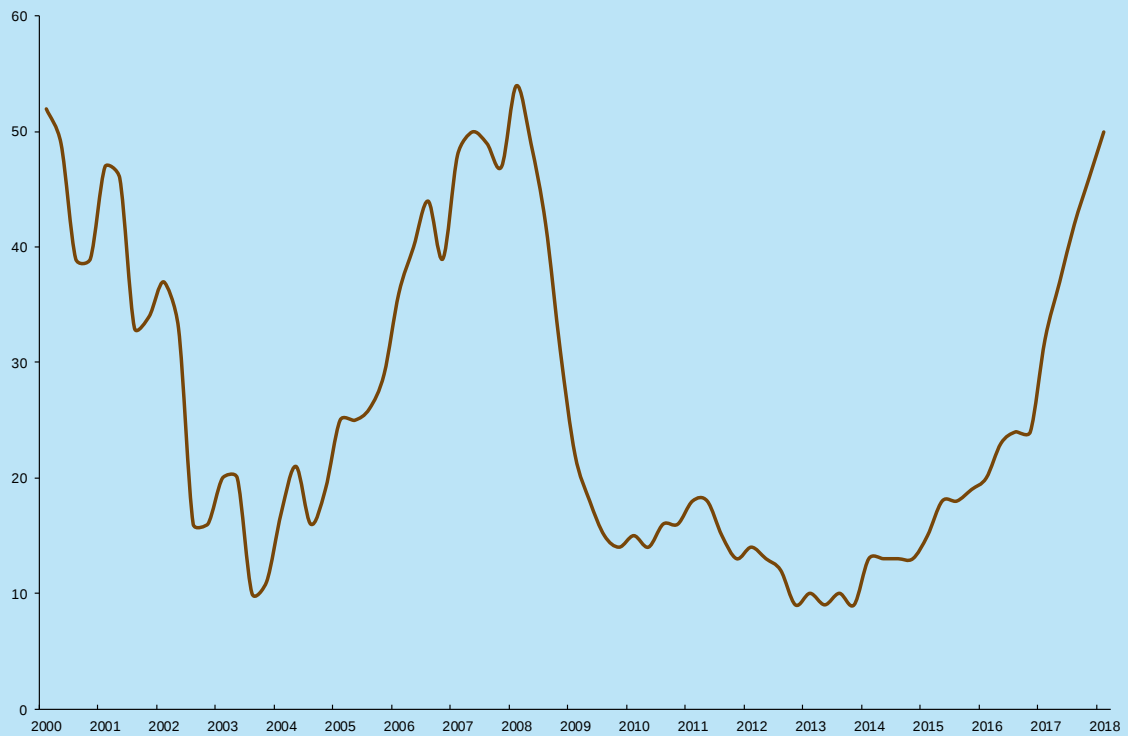

De verwachte ontwikkelingen van het personeelsbestand hangt sterk samen met de verwachtingen rond de eigen bedrijvigheid. Per saldo is het beeld positief en hoger dan zes maanden geleden. Dit is het negende half jaar op rij dat de verwachting over het personeel per saldo stijgt. Over het algemeen verwachten weinig bedrijven een afname van het personeelsbestand, terwijl het aandeel bedrijven dat een toename van het personeelsbestand verwacht ten opzichte van de vorige meting verder is gestegen.

De verwachting voor de installateurs blijft het meest positief van alle schakels in de keten en is ten opzichte van november 2017 sterk gestegen; ruim zes op de tien installatiebedrijven verwachten het personeelsbestand te vergroten. Bij de ingenieursbureaus en bouwbedrijven is de personeelsverwachting vergeleken met de vorige meting per saldo tussen de 3 en 5 procentpunt hoger en zeer positief. Alleen de verwachting van de architectenbureaus komt per saldo lager uit dan een half jaar geleden. Over het algemeen verwacht de helft van de bedrijven dat het personeelsbestand niet in omvang zal veranderen. Ook een sterk oplopende vacaturegraad wijst erop dat de bedrijven hard bezig zijn om personeel aan te nemen (zie kader volgende pagina).

Vacaturegraad

Bedrijven zijn actief eigen personeel aan het werven. Dit blijkt uit de vacaturegraad, het aantal vacatures per duizend banen, die sinds het eerste kwartaal van 2017 sterk is opgelopen. Inmiddels ligt de vacaturegraad nog net onder de topniveaus van begin deze eeuw en vlak voor de crisis.

2 Architectenbureaus

De orderportefeuille van de architectenbureaus bedraagt 5,4 maanden en is hiermee ten opzichte van november met 0,8 maand gestegen. Ook de omzetverwachting is verbeterd; per saldo is de verwachting met 11 procentpunt gestegen vergeleken met de vorige meting. Alleen de personeelsverwachting is minder positief; per saldo is deze gedaald van 33% naar 19%.

Tabel 2.1 toont de resultaten voor een aantal andere conjunctuurgerelateerde indicatoren. De ontwikkelingen in het belang van de marktsectoren laten opnieuw vooral positieve cijfers zien. Wel is het saldo van de ontwikkeling van een deel van de marktsectoren iets lager dan een half jaar geleden. Het belang van de marktsectoren kantoren, stedenbouw, gemengde en overige projecten is toegenomen. In het eerste kwartaal van 2018 stegen de gemiddelde prijzen bij de architecten met 4,3% ten opzichte van hetzelfde kwartaal in 2017. Ongeveer een kwart van de bedrijven verwacht een stijging van het honorarium.

Tabel 2.1 Diverse conjunctuurgerelateerde indicatoren, architectenbureaus

		november 2017		mei 2018	
Orderportefeuille (aantal maanden)		4,6		5,4	
Belang ¹ per marktsector		% –	% +	% –	% +
- Woningen	49%	1	67	2	64
- Kantoren	8,5%	9	25	13	33
- Winkels	3%	14	25	22	29
- Onderwijs	6%	4	43	12	32
- Gezondheidszorg	8,5%	6	54	12	47
- Stedenbouw	1,5%	5	44	1	47
- Gemengde projecten	7,5%	4	54	2	59
- Overig	16%	3	47	3	52
Honorarium		2	27	6	25
Prijsontwikkeling bij de architecten		2017-II	2017-III	2017-IV	2018-I
Prijsindexcijfers (index 2015 = 100)		104,0	105,0	105,9	107,9
Jaarmutatie		2,2	3,0	3,5	4,3

¹ Hier worden alleen bureaus die actief zijn in de betreffende sectoren beschouwd

Bron: Panteia/BNA, CBS

3 Ingenieursbureaus

Het conjunctuurbeeld voor de ingenieursbureaus is positief. Zowel de omzet- als de werkgelegenheidsverwachting zijn opnieuw verbeterd en per saldo zeer positief. Zo verwacht per saldo ruim de helft van de bedrijven een omzetstijging en bijna vier op de tien bedrijven verwacht per saldo personeel aan te nemen. De werkvoorraad bij de ingenieursbureaus komt uit op 5,4 maanden, een stijging van 0,2 maand.

Tabel 3.1 laat de uitkomsten zien voor een aantal andere conjunctuurgerelateerde indicatoren. Een derde van de bureaus verwacht dat de tarieven in de komende drie maanden omhoog zullen gaan, terwijl ruim zes op de tien bureaus uitgaat van gelijkblijvende tarieven. De ontwikkeling per marktsegment laat per saldo een positief beeld zien. Wel is het saldo over de gehele linie iets gedaald.

Tabel 3.1 Diverse conjunctuurgerelateerde indicatoren, ingenieursbureaus

		november 2017		mei 2018	
Orderportefeuille (aantal maanden)		5,2		5,4	
Verwachting ontwikkeling tarieven (%)	- toename	18		33	
	- gelijk	82		63	
	- afname	0		4	
Omzetontwikkeling ¹ per marktsegment		% –	% +	% –	% +
Utiliteitsbouw		7	69	10	55
Installaties		0	81	3	77
Milieu advisering		0	75	0	56
RO-advisering		0	67	0	42
Projectmanagement		0	63	0	61
Industrie		4	67	7	63
Buitenland		5	57	15	44
Overig		6	84	6	51

¹ Hier worden alleen bureaus die actief zijn in de betreffende sectoren beschouwd

Bron: Panteia/NLingenieurs

4 Bouwbedrijven

De conjunctuur is voor de bouwbedrijven in het afgelopen half jaar verbeterd. De orderportefeuille in de totale bouw is na een stijging van een halve maand uitgekomen op 9,8 maanden. De werkvoorraad in de b&u lag al op een historisch hoog niveau. In het afgelopen halfjaar is nu ook de werkvoorraad in de gww met 1,1 maanden fors toegenomen tot 7,3 maanden. De werkgelegenheidsverwachting en de omzetverwachting zijn opnieuw positiever dan een half jaar geleden.

Tabel 4.1 toont de resultaten voor een aantal andere conjunctuurgerelateerde indicatoren. Het aandeel bouwbedrijven dat aangeeft geen stagnatie te ondervinden in onderhanden werk is verder gedaald. De belangrijkste oorzaak van stagnatie is inmiddels niet meer een gebrek aan orders, maar een gebrek aan personeel. Dit gold al eerder voor de b&u, maar nu voor het eerst ook voor de gww. Vier op de tien bedrijven beoordelen hun orderpositie als groot, terwijl meer dan de helft van de bedrijven de orders als normaal beoordeelt. Steeds meer bedrijven verwachten hun prijzen te verhogen.

Tabel 4.1 Diverse conjunctuurgerelateerde indicatoren, bouwbedrijven (totaal en naar de deelsectoren B&U en GWW)

		november 2017	mei 2018
Geen stagnatie in onderhanden werk (%)	Bouw	56	49
	B&U	51	43
	GWW	71	65
Stagnatie vanwege onvoldoende orders (%)	Bouw	7	2
	B&U	2	1
	GWW	19	6
Orderportefeuille (aantal maanden)	Bouw	9,3	9,8
	B&U	10,4	10,7
	GWW	6,2	7,3
Beoordeling orderpositie (%)			
- groot		39	40
- normaal		52	56
- klein		9	4
Verwachte prijsontwikkeling (%)			
- toename		64	81
- gelijk		34	19
- afname		2	0

Bron: EIB

5 Installatiebedrijven

De werkvoorraad bij de installatiebedrijven is in het afgelopen half jaar met maar liefst 2 maanden gestegen. Waar deze in november nog 6,3 maanden bedroeg, komt de orderportefeuille in mei uit op 8,3 maanden. De werkgelegenheidsverwachting trekt weer sterk aan; ruim 60% van de bedrijven verwacht personeel aan te trekken in de komende maanden. Ook is de personeelsverwachting per saldo zeer positief. Verder is het saldo omzetverwachting ten opzichte van zes maanden geleden sterk gestegen en ligt per saldo ruim boven de 50%. Maar liefst twee derde van de bedrijven verwacht een stijging van de omzet, terwijl slechts een kwart uitgaat van een gelijkblijvende omzet.

Tabel 5.1 toont de resultaten voor een aantal andere conjunctuurgerelateerde indicatoren. Per saldo is de verwachting van het toekomstig resultaat sterk positief. Een ruime meerderheid van de bedrijven (bijna 80%) verwacht een toename van het bedrijfsresultaat, terwijl geen van de bedrijven een lager resultaat verwacht. Ook verwacht een ruime meerderheid van de ondernemers een hoger prijsniveau. De verwachting over het aantal offerteaanvragen is vrijwel gelijk gebleven ten opzichte van een half jaar geleden. Bijna de helft van de bedrijven verwacht niettemin een toename van het aantal offertes. Al met al is het beeld in de installatiesector zeer positief.

Tabel 5.1 Diverse conjunctuurgerelateerde indicatoren, installatiebedrijven (met minimaal 25 werknemers)

		november 2017	mei 2018
Orderportefeuille (aantal maanden)		6,3	8,3
Resultaatverwachting (%)	- toename	80	78
	- gelijk	18	22
	- afname	2	0
Ontwikkeling t.o.v. vorig kwartaal (%)			
• Prijsniveau	- toename	56	69
	- gelijk	43	30
	- afname	1	1
• Aantal offerteaanvragen (%)	- toename	51	46
	- gelijk	40	44
	- afname	9	10

Bron: UNETO-VNI/MC

Bijlage A De opbouw van de monitor

Sinds 2011 heeft het EIB in halfjaarlijkse rapportages de conjunctuur in de bouwketen beschreven. BNA, Bouwend Nederland, NLingenieurs en UNETO-VNI zijn de organisaties die bij dit onderzoek betrokken zijn. De huidige rapportage is de vijftiende in de reeks. De rapportage behandelt de bouwketen in het eerste hoofdstuk als geheel. In de daarop volgende hoofdstukken wordt ingegaan op de afzonderlijke schakels binnen de bouwketen, die vertegenwoordigd worden door de hierboven genoemde organisaties.

In deze rapportage wordt de stand van de conjunctuur in de bouwketen in de eerste helft van 2018 geanalyseerd. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de meest recente conjunctuuronderzoeken van de betrokken brancheorganisaties. Tabel A.1 laat zien welke partijen deze onderzoeken hebben uitgevoerd. De data van het CBS is de meest actuele data per 8 juni 2018.

Voor de respons op de verschillende onderzoeken geldt dat deze in relatie tot de onderzochte populaties bevredigend tot goed zijn. Bij het bepalen van de uitkomsten voor de totale bouwketen wordt de personeelsomvang per schakel binnen de bouwketen gebruikt voor de weging van sectorgegevens.

Tabel A.1 Bronvermelding en overzicht van respons per schakel binnen de bouwketen, in aantal en als percentage van het aantal geënquêteerde bedrijven

Branche	Onderzoek door	Aantal	Percentage voorjaarsmeting 2018	Percentage najaarsmeting 2017
Architectenbureaus	Panteia/BNA	221	20%	17%
Ingenieursbureaus	Panteia/NLingenieurs	55	57%	63%
Bouwbedrijven	EIB	207	21%	26%
Installatiebedrijven	UNETO-VNI/MC	94	15%	20%

Bron: EIB, UNETO-VNI/MC, Panteia/NLingenieurs, Panteia/BNA

De in deze monitor vermelde verwachtingen hebben voor alle schakels betrekking op dezelfde verslagperiode. In onderstaande tabel A.2 is dit samengevat.

Tabel A.2 Periode waarop de verwachtingen betrekking hebben

Branche	Meting van mei 2018	Meting van november 2017
Architectenbureaus	tweede kwartaal	vierde kwartaal
Ingenieursbureaus	tweede kwartaal	vierde kwartaal
Bouwbedrijven	tweede kwartaal	vierde kwartaal
Installatiebedrijven	tweede kwartaal	vierde kwartaal

Bron: EIB, UNETO-VNI/MC, Panteia/NLingenieurs, Panteia/BNA

Koninginneweg 20
1075 CX Amsterdam
t (020) 205 16 00
eib@eib.nl
www.eib.nl